

रस्ते, पूल व इमारतीच्या बांधकामांमध्ये नविन
बांधकाम साहित्याचा वापर करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
सार्वजनिक बांधकाम विभाग
शासन निर्णय क्रमांक : संकीर्ण- २०१६/प्र.क्र.७९/यं.बा.सा.
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई- ४०० ०३२.
दिनांक : २६ सप्टेंबर, २०१६.

वाचा :- शासन निर्णय, क्रमांक -संकीर्ण-१०९४/सीआर-११९/बा.सा., दि.२३/१२/१९९४ व
दि.२२/०४/१९९६.

प्रस्तावना :-

महाराष्ट्र शासनाने रस्ते, पूल व इमारती यांच्या बांधकामांमध्ये नविन बांधकाम साहित्याचा प्रायोगिक तत्वावर वापर करण्याबाबत मुख्य अभियंता व सह सचिव यांच्या अध्यक्षतेखाली संदर्भिय शासन निर्णयान्वये कायमस्वरूपी स्थायी समिती गठित केली आहे. अधीक्षक अभियंता, संकल्प चित्र मंडळ, नवी मुंबई हे या समितीचे सदस्य सचिव आहेत.

बांधकाम क्षेत्रामध्ये नव्याने दाखल झालेल्या बांधकाम साहित्याबाबत उपरोक्त समिती आढावा घेऊन सार्वजनिक बांधकाम विभागामध्ये वापरायोग्य बांधकाम साहित्याचा प्रायोगिक तत्वावर वापर करून उपयोगिता तपासण्याबाबत मुख्य अभियंत्यांना सूचित करण्यात येते. तसेच, सदरचे विषय मुख्य अभियंता व सहसचिव यांच्या अध्यक्षतेखालील कायमस्वरूपी स्थायी समितीमध्ये चर्चेसाठी व निर्णयासाठी घेण्यात येतात.

मार्गील काही वर्षांत सार्वजनिक बांधकाम विभागामध्ये नव्याने दाखल झालेल्या बांधकाम साहित्याचा प्रायोगिक तत्वावर वापर करण्याचे प्रमाण कमी झाले असल्याचे शासनाच्या निर्दर्शनास आले आहे. रस्ते व इमारतींच्या बांधकामासाठी विविध प्रकारचे उच्च दर्जाचे टिकाऊ व पर्यावरणपूरक बांधकाम साहित्य बाजारात उपलब्ध असल्याने त्यांची विश्वासार्हता तपासून उपयुक्त बांधकाम साहित्याचा वापर शासकीय कामांमध्ये करण्याची काळाची गरज आहे.

वरील बाबींचा सर्वकष विचार करून नव्याने दाखल झालेल्या बांधकाम साहित्याचा प्रायोगिक तत्वावर वापर करण्याची प्रक्रिया सुलभ होण्यासाठी शासनाने पुढील प्रमाणे निर्णय घेतला आहे.

शासन निर्णय :-

सार्वजनिक बांधकाम विभागामार्फत हाती घेण्यात येणा-या बांधकामांमध्ये नविन बांधकाम साहित्याचा प्रायोगिक तत्वावर वापर करण्याबाबतचा एकूण खर्च रु.१० लक्ष रकमेच्या मर्यादित असल्यास बाजारभाव किंवा त्यापेक्षा कमी दराने संबंधित वितरक/ उत्पादकासोबत वाटाघाटीने करारनामा करण्यासाठी क्षेत्रिय मुख्य अभियंता यांना आणि रु.१० लक्ष रकमेपेक्षा जास्त किंमत असल्यास रस्ते अथवा पूलांच्या बांधकामाबाबत सचिव (रस्ते) आणि इमारतीच्या बांधकामाबाबत सचिव (बांधकामे) यांना पुढील तरतुदीच्या अधीन राहून पूर्ण अधिकार प्रदान करण्यात येत आहेत.

१. प्रायोगिक तत्वावर वापरण्यात येणा-या बांधकाम साहित्यामुळे ज्या प्रकल्पावरील/ बांधकामांवरील एकत्रित खर्च हा प्रशासकीय मान्यतेच्या अनुज्ञेय मर्यादेमध्ये असणा-या प्रकल्पांमध्ये/ बांधकामांमध्ये उपभोक्ता विभागाच्या पूर्व अनुमतीने बांधकाम साहित्याचा मर्यादित वापर करावा.
२. नवीन बांधकाम साहित्याचा वापर करण्यापूर्वी इतर प्रादेशिक विभागाकडून त्याच बांधकाम साहित्याचा वापर होत नसल्याबाबत संबंधित मुख्य अभियंता यांनी व्यक्तिशः खात्री करून अशा साहित्याचा वापर त्यांच्या कार्यक्षेत्रात करण्यात येत असल्याबाबत माहिती शासनास व इतर प्रादेशिक विभागाच्या मुख्य अभियंत्यांना द्यावी.
३. प्रायोगिक तत्वावर वापरण्यात येणा-या नवीन बांधकाम साहित्याचे भारतीय मानक व्युरो अथवा भारतीय रस्ते महासभा अथवा आंतरराष्ट्रीय मानके अथवा इतर देशाची मानके यांचे विनिर्देश उपलब्ध असणे आवश्यक आहे.
४. एका प्रादेशिक विभागामध्ये दरवर्षी रस्ते अथवा पूल अथवा इमारती यांच्या बांधकामांमध्ये प्रत्येकी तीनपेक्षा अधिक प्रकरणांमध्ये प्रायोगिक बांधकाम साहित्याचा वापर करण्यासाठी शासनाची पूर्वमान्यता घेणे बंधनकारक राहील.
५. ज्या ठिकाणी अथवा ज्या बाबतीत सार्वजनिक बांधकाम विभागाला वारंवार दुरुस्ती करावी लागते अशा ठिकाणी/ अशा बांधकामामध्ये नवीन बांधकाम साहित्य वापरण्यास प्राधान्य द्यावे व अशी जागा/ बांधकाम निवडण्याची कारणे मुख्य अभियंता यांनी अभिलेख्यामध्ये ठेवावी.
६. नविन बांधकाम साहित्याचा वापर करण्यापूर्वी आवश्यकतेनुसार उपभोक्ता विभागाच्या पूर्व अनुमतीने नवीन अंदाजपत्रकात किंवा निविदेत समाविष्ट करण्यासाठी तसेच सुरु असलेल्या कंत्राटामध्ये नविन बांधकाम साहित्याचा प्रायोगिक तत्वावर वापर करण्यासाठी अतिरिक्त दरसूची (Extra Item Rate List) मंजूर करण्याचे पूर्ण अधिकार मुख्य अभियंता यांना राहतील.
७. प्रचलित पद्धतीपेक्षा नाविन्यपूर्ण बांधकाम साहित्यामुळे दर्जात्मक व गुणात्मक वाढ होणे आवश्यक असून ते साहित्य पर्यावरण पूरक तसेच सौंदर्यवृद्धी करणारे असणे अपेक्षित आहे. सार्वजनिक बांधकाम विभागाच्या प्रचलित बांधकाम साहित्यापेक्षा नविन बांधकाम साहित्यामुळे त्याच्या आयुर्मयादेचा विचार करता एकूण खर्चात काही प्रमाणात बचत व्हावी.
८. नवीन बांधकाम साहित्याचा प्रायोगिक तत्वावर वापर करण्यामुळे शासनाचे आर्थिक नुकसान होवू नये तसेच इतर बांधकामाची हानी होऊ नये यासाठी दक्षता घेणे गरजेचे आहे. तसेच, संबंधित उत्पादकाकडून -त्यांच्या विनंतीवरुन नविन बांधकाम साहित्याचा वापर प्रायोगिक तत्वावर खात्यामार्फत करण्यात येत आहे. असे बंधपत्र घेऊन त्यामध्ये उत्पादकाने त्यांचा उद्देश स्पष्टपणे नमूद करून या बांधकाम साहित्याचा वापर केल्यानंतर अपेक्षित उद्दिष्टांची पूर्तता न झाल्यास उत्पादकास कोणतेही देयक अदा केले जाणार नाही, हे स्पष्टपणे नमूद केलेले असावे. अशा स्वरूपाचे बंधपत्र घेतल्यानंतरच सदर बांधकाम साहित्याचा वापर करण्यास मुख्य अभियंता यांनी अनुमती द्यावी.

९. नवीन बांधकाम साहित्याचा प्रायोगिक तत्वावर वापर करून केलेल्या बांधकाम/ नमुन्यादाखल भागाच्या उपयुक्ततेबाबत व टिकाऊपणाबाबत नियमित पाहणी करून performance audit करण्यात यावे. नविन बांधकाम साहित्याचा वापर करून तसेच प्रचलित बांधकाम साहित्य वापर करून केलेल्या बांधकामांचा टिकाऊपणा, उपयुक्तता, आयुर्मर्यादा खर्च (Life Cycle Cost), दोष दायित्व कालावधी यांचा तुलनात्मक अभ्यास करून सार्वजनिक बांधकाम विभागामध्ये वापर होण्याच्या दृष्टीने उपयुक्ततेबाबत स्वयंस्पष्ट अभिप्रायासह अहवाल/प्रस्ताव सदर बांधकाम साहित्याच्या सर्व तपशीलासह संदर्भिय शासन निर्णयान्वये गठित केलेल्या मुख्य अभियंता व सह सचिव यांच्या समितीकडे सादर करावा.

१०. नवीन बांधकाम साहित्याचा प्रायोगिक तत्वावर वापर करतांना कामाच्या विविध टप्प्याचे फोटो, व्हिडिओ अभिलेख्यावर ठेवण्यात यावेत. नवीन बांधकाम साहित्याचा वापर करून करण्यात येणा-या बाबीचे वर्णन, मोजमापाचे परिमाण, दर पृथःकरण, कामाच्या विविध टप्प्यावर दक्षता घेण्यासाठी विनिर्देश (specifications), आवश्यकतेनुसार नकाशे, उत्पादकांची नावे वगैरे सर्व तपशील मुख्य अभियंता यांनी अभिलेख्यामध्ये जतन करावा.

सदरचा शासन निर्णय आंतर वित्तीय सल्लागार तथा उपसचिव, सार्वजनिक बांधकाम विभाग यांच्या सहमतीने निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेताक २०१६०९२६१२४९२२७११८ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(गिरीश जोशी)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत :

- प्रधान सचिव (सार्वजनिक बांधकाम), सार्वजनिक बांधकाम विभाग, मंत्रालय.
- सचिव (बांधकामे)/ सचिव (रस्ते), सार्वजनिक बांधकाम विभाग, मंत्रालय.
- मुख्य अभियंता व सह सचिव, सार्वजनिक बांधकाम विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२.
- आंतरवित्तीय सल्लागार तथा उप सचिव, सार्वजनिक बांधकाम विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२.
- सर्व मुख्य अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम प्रादेशिक विभाग.
- मुख्य अभियंता (विद्युत), बांद्रा (पूर्व), मुंबई-४०० ०५१.
- मुख्य वास्तुशास्त्रज्ञ, मुंबई.
- सर्व उप सचिव, सार्वजनिक बांधकाम विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२.

९. सर्व अधिक्षक अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम मंडळ.
१०. अधिक्षक अभियंता (यांत्रिकी), नवी मुंबई.
११. अधिक्षक अभियंता, दक्षता व गुणनियंत्रण मंडळ, नवी मुंबई.
१२. प्रशासकीय अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य रस्ते विकास महामंडळ मर्या., मुंबई.
१३. महालेखापाल (१), महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
१४. महालेखापाल (२), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर.
१५. महालेखाल (लेखा व अनुज्ञेयता) मुंबई-१ / नागपूर-२
१६. अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई
१७. निवासी लेखा अधिकारी, मुंबई.
१८. सर्व मंत्रालयीन विभाग.
१९. कार्यासन बांधकाम साहित्य (निवडनस्ती).